Flórakutatásai, közleményei az ország és a környező területek minden jelentősebb termőhelyét, növényzeti típusát, védett és védelemre érdemes területét érintették. Korai ilyen eredményeit GOMBOCZ E. is méltatta, kiváló összefoglaló művében. Eszerint florisztikailag feltárta a Dunántúl déli és délkeleti részét, lápjait, tőzeges láperdőit. Felfedezte az *Aldrovanda*-t, *Galdesia*-t, *Ludwigia*-t. Rámutatott a mésztelen somogyi homok növényzete balti jellegére. Bevezette a praeillyricum, praenorico- és pannonico-praeillyricum florisztikai növényföldrajzi megnevezéseket.

Igen színvonalas hazai mezőnyben vívta ki az elismerést, a megbecsülést, így a tanári, professzori, igazgatói pozíciót, az egyetemi magántanárságot, a Tudományos Ismeretterjesztő Társaság dísztagságát. A szakmai közösség iránti szeretét, megbecsülését időigényes, önzetlen társadalmi munkával fejezte ki: 22 éven át volt a Botanikai Szakosztály jegyzője.

Részese, aktív alkotója volt a magyar botanika szép és felfutó fejlődési szakaszának. Kortársa kiemelkedő nagyságoknak (JÁVORKA S., SOÓ R., ANDREÁNSZKY G.), kiváló szakembereknek (PÉNZES A., KÁRPÁTI Z., VAJDA L, UJHELYI J., SZATALA Ö. és másoknak). Bizony jó és fontos lenne ennek a szép és eredményes flórakutatási időszaknak a történetét megírni.

Szerző címe: SIMON Tibor
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Növényrendszertani és Ökológiai Tanszék
H–1803 Budapest, Ludovika tér 2

BOROS ÁDÁM GYÓGYNÖVÉNYKUTATÁSBAN BETÖLTÖTT SZEREPE

1965-től élete végéig tanítványa és munkatársa lehettem, amit az élet külön ajándékaként tekintek. Akkoriban a tápiószelei országos Agrobotanikai Intézetben igazgatónk, néhai JÁNOSSY ANDOR akadémikus kitűnő, de mellőzött tudósokat és növénynemesítőket vett maga köré. BOROS ÁDÁMon kívül még MÁNDY GYÖRGY professzort, CSÁK ZOLTÁNt, POZSÁR BÉLÁt, KOMLÓSSY GYÖRGYöt, SCHMIDT GABRIELLÁt és másokat. Nekünk, akkori fiatal, kezdő kutatóknak óriási lehetőséget jelentett a nagy tudású és jellemes emberek közelsége és az Intézet demokratikus légköre. Így kerülhettem közel BOROS ÁDÁM professzorhoz, Ádám bácsihoz, aki ekkor már nyugdíjas szaktanácsadóként "járt le" Tápiószelére minden héten legalább egyszer. (Innen ment utána nyugdíjba 1960-ban, mint tudományos osztályvezető. Utána a botanikai osztály vezetését MÁNDY professzor vette át.)

Színes, kedves egyénisége, megalkuvást vagy meghunyászkodást nem ismerő jelleme, óriási tudása belőlem is tiszteletet és szeretetet váltott ki iránta. Élete végéig gyakran voltunk együtt hol az intézetben vagy kiszállásokon, hol lakásán, ahol könyvtárát rendszeresen használhattam. Sokat leveleztünk is.

Az Országos Agrobotanikai Intézet egyik feladata volt a haszonnal kecsegtető vadon élő növények kutatása, herbáriumi megörökítése, magtételeinek begyűjtése génbank létesítése céljából. Emellett a takarmányértékű és gyógyászati szempontból ígéretes, vadon előforduló taxonokból mintákat gyűjtöttünk fitokémiai szűrővizsgálatokra. A taxonazonosításban elmaradhatatlan eszköz volt a kézi nagyító. Ezt, a 8-szorosan nagyító keretes lencsét szemüveg közelségében kellett a szem elé tenni. Így teljes pompájában tárult elénk a szemlélt virág-, termés- vagy levélrész, és persze a csodaszép mohák apró szervei. Megtanított minket egy sajátos "látásmódra", természetközeli szemléletre. Bejártuk szinte az egész országot, különösen kedves gyűjtési helyünk volt a Bakony. Minden növényt és lelőhelyet ismert a Kárpát-medencében, sőt a Kárpátok nagy részében is. Mindenről pontos feljegyzést készített. (Nem kis feltűnést okozott apostolos megjelenése, nem egy útunkon a rendőrség vagy katonaság firtató kérdéseinek voltunk kitéve!)

A Tápiószeléhez közel fekvő farmosi homokos terület és mellette lévő szikfoltok különleges növényvilágát minden évben végignéztük. Májustól őszig magvakat is gyűjtöttünk. Magismereti tudása is kiváló volt, e tekintetben ZSÁK ZOLTÁN tanítványának tartotta magát, hiszen kisebb megszakítással a DEGEN ÁRPÁD által világhírűvé vált Vetőmagvizsgáló Intézet utódintézményében, az Országos Vetőmagfelügyelőségen is tevékenykedett. A gyűjtések közben csendes pihenőket tartottunk, ilyenkor elővette kabátzsebeinek egyikéből kopott, de nagy becsben tartott kincsét, MADÁCH "Tragédiáját". ÁPRILY LAJOS versei mellett "Az ember tragédiáját" szerette a legjobban. Ebből idézett szebbnél szebb részeket.

Élményeim, emlékeim közül csak néhányat említettem meg, mielőtt BOROS ÁDÁM profeszszorról, a gyógynövénykutatóról szólnék. Miért volt az alkalmazott botanikában is kivételesen nagy egyéniség? A tökéletes megbízhatóság, a pontos és biztos taxonazonosítás és helyismereti tájékozottság jellemezték e tudományterületen is, akárcsak a bryológiában és florisztikában.

Az egyetemi tanulmányok befejeztével rögtön, már 1922-ben doktori szigorlatot tett növénytanból, geológia és paleontológia melléktárgyakból. Egyetemi doktori disszertációja is gyógynövénnyel (a szöszös ökörfarkkóróval) kapcsolatos, címe: "A hazai *Verbascum*-fajok és hybridek trichomáinak rendszertani jelentősége". Már egyetemi évei alatt asszisztált a gazdasági botanika és genetika professzorának, SZABÓ ZOLTÁNnál, majd VARGA OSZKÁR műegyetemi tanár mellett.

1922-ben a budapesti Gyógynövény Kísérleti Állomás szolgálatába állt mint szakdíjnok. Még nincs 30 éves, amikor mezőgazdasági növénytanból, majd később gyógy és vegyipari növénytan tárgykörből magántanárrá habilitált. (Képesítését később, 1948-ban elismerték és címzetes egyetemi tanári címmel tüntették ki, ennél nagyobb hazai elismerést, később sem kapott.)

1938-tól átmenetileg a Vetőmagvizsgálói Intézetben dolgozott, és a mohakutatás mellett gyombiológiai kérdésekkel, láp és barlangkutatással, valamint agrobotanikai tevékenységgel tűnt ki. 1944-től 3 éven át az Állatorvosi Főiskolán a növénytan tanára volt. 1945-től 12 éven át, háború utáni nehéz időkben – mint a Gyógynövénykutató Intézet igazgatója – újjászervezte a magyar gyógynövénykutatást, és kiemelkedő érdemeket szerzett a Kárpát-medence gyógyászati szempontból fontos fajainak felkutatása terén, külföldön is keresett magyar drogok botanikai azonosítása terén. Élete végéig tevékenyen vett részt a gyógynövények szabványainak kidolgozásában.

Gyógynövény tárgyú cikkeiben a következő növényeket tárgyalta: menta, erdei pajzsika, orvosi székfű, hunyor, ökörfarkkóró, kakukkfű, vidrafű, konyhakömény, kankalin, beléndek, fagyöngy, mézcirok, szappangyökér, cserszömörce, gyűszűvirág, macskagyökér, édesgyökér, ezerjófű, őszi kikerics, kálmos, nadragulya, anyarozs, turbolya, kapor. "Magyarország flórája" (Akadémiai kiadó) sorozatban írt monográfikus művei is nagyrészt gyógynövényekről szólnak: *Anthriscus cerefolium*, *Verbascum phlomoides*, továbbá néhány többhasznú kultúrnövényről, így: *Spergula arvensis*, *Phacelia tanacetifolia*.

A Gyógynövénykutató Intézet éléről – rajta kívül álló okok miatt (másnak kellett a poszt) – 1957-ben (a Földművelésügyi Minisztérium intézkedésére) felmentették. Ekkor került a tápiószelei Intézethez. Ennek alapító tagjaként, és osztályvezetőjeként megszervezte a magyar flóra takarmányértékű vad fajainak begyűjtését és értékelő vizsgálatát. Mint említettem, 1960-ban nyugdíjba került, de ugyanitt tevékenykedett tovább szakértőként.

Egyéniségét kortársai, néhai nagy botanikusaink zöme elismerték. Nem véletlen, hogy DEGEN ÁRPÁD rózsát (*Rosa Borosiana* Degen), LYKA KÁROLY kakukkfüvet (*Thymus Borosianus* Lyka), WAGNER JÁNOS kökörcsint (*Pulsatilla Borosiana* Wagner), SOÓ REZSŐ csormolyát és kosbort (*Melampyrum Borosianum* Soó, *Orchis Borosianum* Soó), TRUTMANN RÓBERT mentát (*Mentha Borosianum* Trautmann), KÁRPÁTI ZOLTÁN berkenyét (*Sorbus Borosianus* Kárpáti) nevezett el BOROS ÁDÁMról. E taxonok egy része fontos gyógynövényekből került ki.

20 évvel halála után úgy érzem, hogy szelleme, példája köztünk van. Ezt fejezi ki az a meghatóan szép emlék kiállítás is, amelyet olyan lelkes fiatal botanikusok rendeztek a Természettudományi Múzeum Növénytára részéről, akik személyesen nem ismerhették BOROS ÁDÁMot.

FELHASZNÁLT IRODALOM

SZABÓ L. (1973): Dr. Boros Ádám professzor (1900–1973) agrobotanikai munkái. – *Agrobotanika* **14**: 6–8.

SZABÓ L. (1974): Emlékezés Boros Ádámra, a magyar gyógynövényflóra kiemelkedő kutatójára. – *Herba Hungarica* **13**(1–2): 7–9.

SZABÓ L. GY. (1975): Ádám Boros 1900–1973. Chronica. – *Acta Agronomica Acad. Sci. Hung.* **24**(1–2): 235–236.

SZABÓ L. I. és SZABÓ L. (1978): Emlékezés Boros Ádámra. – *A Veszprém megyei Múzeumok Közleményei* **13**(1978): 7–8.

SZABÓ L. GY. (1990): Boros Ádám a Gyógynövény Kutató Intézet igazgatója (1945–1957). – *Gyógyszerészet* **34**: 429–437.

Szerző címe: SZABÓ László Gy.
Janus Pannonius Tudományegyetem
Természettudományi Kar Növénytani Tanszéke
H–7624 Pécs, Ifjúság útja 6

BOROS ÁDÁM ÉS A SZERVEZETT BAKONY-KUTATÁS (1962–1972)

A Bakony kiemelkedő szereppel bírt BOROS ÁDÁM botanikai munkásságában. Naplóinak tanúsága szerint 2000 terepen töltött napjának 10%-át használta fel a hegység tanulmányozására (SZABÓ és SZABÓ 1978). Szerepet játszott ebben a Bakony többé-kevésbé atlantikus éghajlati jellegéből adódó különleges növényföldrajzi helyzete, viszonylag könnyű megközelíthetősége is, de életének utolsó évtizedében a szervezett Bakony-kutatás adott ösztönzést, s nyújtott módot a reambuláló gyűjtések végzésére.

A Bakony-kutatás, mint tudományos kutatóprogram eszméje PAPP JENŐ ötlete alapján öltött testet, aki a veszprémi Bakonyi Múzeum fiatal entomológusaként indította el 1962-ben, a napjainkban is élő programot. Alapötletét két forrásból merítette (PAPP J. ex verb.): az egyik Veszprém megye régészeti topográfiája induló munkálatai, a másik pedig a LÓCZY LAJOS által kezdeményezett Balaton-kutatás, mely annak idején, a századforduló tájékán, európai viszonylatban is újszerű kezdeményezés volt. A Balaton-monográfia tanulmányait olvasva fogalmazódott meg benne a tájprogram kutatás gondolata, melynek eredménye több száz publikáció, és egy önálló, a Bakony természeti viszonyait kutató és bemutató múzeum Zircen. A program lényege: külső szakemberek bevonásával mind több ismeretet szerezni a Dunántúli-középhegység legnyugatibb tagjáról, megsokszorozva ezzel a létszámban kicsiny múzeumi kutatógárda hatékonyságát.

BOROS ÁDÁM első, bakonyi adatokat tartalmazó dolgozata 1920-ban jelent meg a Botanikai Közlemények hasábjain (BOROS 1920). A Bakony-kutatás 1962-es beindításáig több mint 50 szak- és ismeretterjesztő cikke foglalkozik a Bakonnyal, vagy tartalmaz a természetföldrajzi Bakony területére vonatkozó adatokat (SZABÓ és SZABÓ 1978).

1962. december 15-én kelt levelében Ádám Bácsi melegen üdvözli a "Bakonnyal foglalkozó tudományos mű tervét", s jelzi, hogy VAJDA LÁSZLÓval együtt részt kíván venni annak megvalósításában (Bakonyi Természettudományi Múzeum (továbbiakban BTM) Adattára, Zirc No. 104–68).

A program keretében végzett tényleges munka 1963-ban indult meg. A reambuláló gyűjtések során elsőként az északi fekvésű dolomitszirteket tanulmányozták. Kedvelt munkamódszerük volt a ritka virágosnövény különlegességekkel bíró helyek tanulmányozása. Így 1963-ban felkeresték a *Primula auricula* subsp. *hungarica* két termőhelyét (Tobán-hegy, Malom-hegy); a Szentgál